

Cvičenia zo štylistiky slovenského jazyka

Jozef Pavlovič

Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave

Cvičenia zo štylistiky slovenského jazyka

Jozef Pavlovič

Trnava 2023

Recenzenti:

Prof. PhDr. Peter Žeňuch, DrSc.

PhDr. Ingrid Hrubaničová, PhD.

© doc. Dr. Jozef Pavlovič, PhD.

© Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave

ISBN 978-80-568-0609-8

Obsah

1 Úvod	6
2 Mikova výrazová sústava	7
2.1 Operatívnosť	7
2.2 Ikonickosť	13
2.3 Pojmovosť	21
2.4 Zážitkovosť	28
3 Základné štýly	34
3.1 Hovorový štýl	34
3.2 Umelecký štýl	40
3.3 Náučný štýl	45
3.4 Administratívny štýl	49
4 Sekundárne (lomené) štýly	54
4.1 Publicistický štýl	54
4.2 Náboženský štýl	57
4.3 Esejistický štýl	62
4.4 Rečnícky štýl	65
5 Štylistika diskurzov	68
6 Riešenia	73
7 Literatúra	91

1 Úvod

Učebný text sa odvíja z teoretických poznatkov o štylistickej významovo-výrazovej rovine jazyka, ktoré obsahujú minimálnu definíciu čiastkovej teorémy, s ktorou sa spája predstava o parolovej (rečovej) realizácii a o komunikatívno-pragmatickom využití daného jazykového prostriedku. Ide teda o praktickú štylistiku.

Látka je rozdelená do štyroch blokov. Toto rozdelenie sa opiera o teoretické východiská, opísané najmä v učebnici *Prednášky zo štylistiky slovenčiny* (Pavlovič, J.; Trnava 2011, 188 s.) a v iných odborných prácach, ktoré možno overiť a precvičiť v tematicky zovretých častiach, a to v súlade s časovou dotáciou v rozmedzí jedného semestra. Okrem toho sa ráta s tým, že poslucháči vypracujú samostatnú interpretačnú prácu, v ktorej sa odrazí aplikácia štylistických poznatkov a zručností na vybranom texte.

2 Mikova výrazová sústava

2.1 Operatívnosť

Pomocou operatívnych výrazových vlastností jazykových prostriedkov hovoriaci spôsobuje takú akciu, ktorá vyvoláva reakciu komunikatívneho partnera. Jej podstatou je zmena vzťahu príjemcu k podávateľovi a k svetu, a to v jazykovom i nejazykovom správaní. Operatívne jazykové prostriedky stimulujú dialóg a dialogickosť komunikátu.

Dialóg sa zakladá na striedaní replík podávateľa a príjemcu, pričom ich spája jedna téma. Hnacou silou dialógu je otázka. Otázka sa realizuje opytovacími vetami, ktoré vyjadrujú buď **zist'ovaciú otázku** alebo **doplňaciú otázku**. Pri zist'ovacej otázke očakávame potvrdenie platnosti alebo neplatnosti výpovede: *Chceš ešte piť?* – *Nie!* Dopĺňacia otázka je výzvou, aby príjemca doplnil dajaký konkrétny údaj: *Na akom filme si bol?* – *Šepoty a výkriky od Bergmana*.

Úloha 1: Určte **zist'ovacie** a **doplňacie** otázky (pripíšte písmeno Z alebo D):

Máš to?

Pôjdeš dnes na vyučovanie?

Kto chce ísť na výlet?

Bol si už v Bulharsku?

Aj vy chcete odísť?

Kto zorganizuje vianočný večierok?

Zorganizovali ste vianočný večierok?

Akú hudbu počúvate?

Ktoré slovenské jedlá sa vám nepáčia?

Prečo si to tak rýchlo vzdal?

Máš ešte ten list?

O čom sa píše v tom liste?

Úloha 2: Zistite, ktoré otázky sú **alternatívne** (rozvažovacie, deliberatívne), označte ich písmenom A, a ktoré sú iba prostým priradením opytovacích viet do súvetia.

a. *Prišiel si si po knihu, alebo si ma chcel vidieť?*

b. *Dohodneme sa alebo sa nedohodneme?*

c. *Napíšete to a potom to vytlačíte?*

d. *Budeš len počúvať, alebo sa aj aktívne zapojíš?*

e. *Kolko času na to treba a kolko peňazí za to dostanem?*

f. *Budete jesť či piť?*

g. *Ani sa nezastavil, ani nepozdravil?*

Úloha 3: Citové otázky patria medzi tzv. nepravé otázky, ktorými nič nezistujeme, ani pri nich neočakávame doplnenie údajov. Slúžia na vyjadrenie údivu z neočakávanej skutočnosti. Príklad:

Vy ste sa už vrátili? Nasledujúce oznamovacie vety zmeňte na citové otázky.

Netešíte sa.

Pil si.

Zabudla si na mňa.

Boli ste v Bulharsku a neboli ste pri mori.

Fajčíš.

Nosíš ružové tričko.

Úloha 4: Výrazným prostriedkom „manipulácie“ s komunikatívnym partnerom sú **rozkazovacie vety**. Ich základnou schémou je slovesný tvar imperatívu a kadencia. Z uvedených viet utvorte rozkazovacie vety tak, aby sa zachovala gramatická osoba z pôvodnej vety. V ktorých prípadoch možno utvoriť až tri rozkazovacie vety?

Ísť na pivo.

Vrátil si sa.

Nedotýkame sa toho.

Nedotýkaš sa toho.

Chytíš tú loptu?

Prestať spievať.

Prestali sme tancovať.

Úloha 5: Rozkaz alebo výzvu možno vyjadriť aj formou oznamovacieho spôsobu a zvolacou melódiou, napr. *A teraz pôjdeš domov! Nepokradneš!* Podľa tohto modelu utvorte k nasledujúcim rozkazovacím vetám synonymné vety (s uplatnením tvarov budúceho času).

Príklad: *Najprv si urob domáce úlohy! – Najprv si urobíš domáce úlohy!*

Posteľ si tú posteľ!

Premôž sám seba!

Dokáž to!

Nazbíjaj!

Lahni!

Pod' domov!

Úloha 6: Rozkaz možno variovať aj formou kondicionálu so zvolacou melódiou, pričom nehrá úlohu klad alebo zápor slovesa, napr. *Zavri to okno! – Mohol by si zavrieť to okno? Nemohol by si zavrieť to okno?*

Vypni rádio!

Začni sa konečne učiť!

Prestaň písať!

Nechváľ sa tolko!

Odprevaď ju k metru!

Pozvi ma na jeden drink!

Úloha 7: Osobitný typ rozkazu sa vyjadruje pomocou neurčitku: *Stoj! Stojte! – Stát!*

Ani sa nepohni!

Nadýchni sa!

Prestaň dýchať!

Jedz!

Nedotýkaj sa tých drôtov!

Nerob si ilúzie!

Nespi!

Neprovokuj!

Neklamte!

Úloha 8: Vôľové prejavy hovoriaceho voči adresátovi sa vyjadrujú alebo uvádzajú pomocou **citosloviec**; najčastejšie sú to I. rozkazovacie vôľové citoslovčia: *hybaj, marš, psst, heš, prr, hajde*; II. upozorňovacie citoslovčia: *hej, haló, pozor*; III. citoslovčia hrozby: *no-no, fuj*. Identifikujte

podľa nich komunikatívnu funkciu rozkazu (R), upozornenia (U) alebo hrozby (H) v nasledujúcich vetách:

Haló, vy tam, čo postávate?

Hej, pod' sem!

No-no-no, to sa nerobi!

Nono, nesmieme papať špinavými rukami!

Fuj, také niečo, ved' ti ja ukážem!

Pozor, vlak!

Psst, nech sa malý nezobudí!

Heš odtadeto, zlodejky jedny!

Prí, dost', brzdi, nič viac nehovor!

Haló, ste tam?

Haló, počujeme sa?

Úloha 9: Najsilnejšie komunikatívne funkcie, ktoré „hýbu“ adresátom, sú **rozkaz** (podávateľ si želá, aby adresát niečo urobil) a **zákaz** (podávateľ zakazuje adresátovi pomenovanú činnosť).

Rozlíšte, či ide o rozkaz alebo zákaz!

Popoluška, do rána preberieš zrna od hrachu!

Zakazujem vám tu fajčiť!

Fajčiť' zakázané!

Tak si ber svoje veci a hajde domov!

Neodvrávaj!

Nedotýkaj sa ma!

Šup do vody!

Úloha 10: Komunikatívna funkcia návodu, odporúčania sa vyjadruje vo vetách s tzv. **všeobecným podmetom** v rôznych receptúrach. Podmet „my“ vo vete *Počas miešania krému pridáme vanilkový cukor* treba interpretovať ako označenie osoby, ktorá aktualizuje kuchársky recept, preto ide o návod, odporúčanie s imperatívnym odtienkom. Vyberte slovesá, ktoré zakončením signalizujú zamlčaný všeobecný podmet, a pretransformujte dané vety na rozkazovacie.

Príklad: *Počas varenia pridáme žĺtky.* – *Počas varenia pridaj(te) žĺtky!*

Množstvo práškoveho kakaa v ceste dobre premiešame, aby neostali hrčky.

Ku koncu pridáme jemne postrúhanú citrónovú kôru.

Pečieme pri teplote 180°C.

Po upečení tortu vytiahneme z rúry a necháme vychladnúť.

Studenú ju rozrežeme na tri časti a znova zlepíme kyslým, najlepšie ríbezľovým lekvárom.

Môžeme použiť aj marhuľový lekvár.

Napokon tortu pokryjeme čokoládovou polevou.

Sacherovu tortu nikdy nezdobíme výraznými cukrovými predmetmi.

Jej prednosťou je, že povrchová výzdoba nie je dominantná.

2.2 Ikonickosť

Oproti dynamickej operatívniosti stojí statická ikonickosť. Jej podstata je v obraznosti. Ikonický jazykový prostriedok je „obrazom“ podobne ako fotografia atď. Súbor takýchto prostriedkov zahŕňa v sebe **trópy**.

Úloha 1: Základným a najčastejším ikonickým jazykovým prostriedkom je **metafora** čiže nepriame pomenovanie. Je to prenášanie vlastností jednej veci na inú vec na základe vonkajšej podobnosti. Porov. *buchta* s denotatívnym významom „koláč z kysnutého cesta plnený lekvárom“ má metaforický význam „tučné dievča“. Interpretujte metafory vyznačené vo vetách.

Radšej zostal sám, ako by mal celý život stráviť s tou xantipou.

Vraj jednou príčinou zániku Západorímskej ríše bola skutočnosť, že kolená vodovodného potrubia boli z olova, čím celý Rím bol permanentne otravovaný.

Krídla dverí sa rozleteli a vstúpil na scénu.

Pozor, ten nový spolupracovník vraj má dlhé prsty.

V porevolučnom období nás najviac zarážala špina vo vysokej politike.

Slovanská jazyková rodina má tri vetvy.

Ten sedliak vylial kávu na nový gauč a zašpinil, čo sa len dalo.

To si teda pohnojil.

Úloha 2: Osobitný druh ikonickosti je v prirovnaní. Má tri členy: **comparandum** (čo sa prirovnáva) *hlas*, **comparatum** (k čomu sa prirovnáva) *ako med*, **tertium comparationis** (čo majú obidva členy spoločné) *sladký*: *hlas sladký ako med – hlas ako med*. Určte tertium comparationis v nasledujúcich spojeniach:

vlečie sa ako slimák

plachta ako sneh

je ako baran

prejavil sa ako somár

rozpráva sťa idiot

uši má ako lopúchy

maká ako kombajn

jej oči sú ani uhličky

pracuje ako včela

Úloha 3: Epiteton, básnický prívlastok, má tri podoby; vysvetlite ich význam.

a. epiteton constans (tradičný, stály):

zelená lúka

udatný vojak

milé slovo

slnečné pobrežie

pozitívne myslenie

b. epiteton ornans (ozdobný, konvenčný):

žiarivý maják

nočná mora

prelestný chrám

švajčiarska presnosť

živé sochy

sexi tričko

žiarivý vzor

c. epiteton rare (raritný, vzácny):

smutná električka

nebotyčná veža

ošúchaná reč

navoňavkovaná ruža

nežný kúpeľ

krvavé pery

tulácka rapsódia

plechový hlas

suchotinárska poézia

Úloha 4: Ikonickosť jazykového prejavu sa dosahuje **personifikáciou** (zosobnenie) a **animizáciou**

(prosté oživenie bez príznaku vlastného osobám):

lavička odzdravila = personifikácia, , lebo pozdraviť môže len osoba

lavička ustúpila = animizácia, lebo lavička vykonala pohyb, ktorý je všeobecne vlastný živým bytiam

Určte, o ktorý druh ide v týchto spojeniach:

les mlčí

slnko sa hlási o slovo

deň sa prebúdzá

husle plačú

hviezdy žalujú

mesiac hľadá do spálne

*vôňa ich sprevádza
dom vrie životom
izba sa rozjasala
zrak zvlhol šťastím
kone prosia o súcit
myš oklamala kocúra
čierna diera požiera inú čiernu dieru
jabloň sa chváli ovocím
ticho lieči
morská sol' je dobrý lekár
júl sa topí v slnku*

Úloha 5: Popri metafore možno odlišiť **metonymiu** ako druh obrazného vyjadrenia na základe vnútornej súvislosti; porov. *stratiť hlavu* = „nerozmýšľať“, nepoužívať hlavu ako sídlo rozumu, pamäti. Nájdite metonymické spojenia vo vetách a vypíšte ich.

Hoci Hviezdoslav sa pokladá za najväčšieho slovenského básnika, dnes, žiaľ, Hviezdoslava číta iba len hrstka filológov.

Požičala si Váľka, ktorý sa jej tak zapáčil, že ho nechcela vrátiť do knižnice.

Hľadisko sa rozosmialo a s chuťou roztlieskalo.

Naša univerzita neprestajne oslavuje svojho patróna sv. Klimenta Ochridského tým, že skutočne akademicky žije.

Študentka preložila Mitanu do bulharčiny.

Úloha 6: Synekdocha ako druh metonymie sa zakladá na distribúcii v pomere I. časti a celku, II. rodu a druhu, III. singuláru a plurálu. Určte, o ktorý typ synekdochy ide; príklady:

Janko je múdra hlava. – celok (osoba Janko) sa pomenúva časťou (hlava) (I.)

Nemec prehral vojnu. – singulárom (Nemec) sa pomenúva plurál (Nemci) (III.)

Pýta za to eurá. – druh (peniaze) sa pomenúva rodом (eurá) (II.)

Slovák obstál v dejinách Európy.

Bulhar pridal do ekonomického kroku.

Obaja ju požiadali o ruku.

Bratislava sa nezahanbila.

Bolo mu zle od tej pijatiky.

Človek si náboženstvo zväčša nevyberie.

Rodiča treba akceptovať.

Tanečný parket sa zaplnil džínsami.

Východoslovenská dedina umiera.

Úloha 7: Perifrása je pomenovanie prostredníctvom opisu. Určte jej jednoslovný ekvivalent; príklad: *hrad Matúša Čáka* – trenčiansky

mesto na Dunaji

hrad pod Zoborom

čiernomorské hlavné mesto

nočná lampa na oblohe

duchovná potrava

národ pod Tatrami

Úloha 8: Symbol a alegória obrazne zastupujú pomenúvanú vec, pričom alegória sa väčšmi viaže s kvalitami človeka, čím sa zblíži s personifikáciou;

príklady: *pražská jar* – symbol oslobodenia Československa spod jarma komunizmu

bratislavský Veľký piatok – symbol utrpenia a revolty počas socializmu na Slovensku

malá lištička – alegória; „prefíkaná osoba“

veľký somár – alegória; „hlupák“

Určujte, o ktorý prostriedok ide (S, A):

vztýčiť kríž

srdce národa

myšací kožuštek

mať v hlave červíka

varecha do všetkého

hotová potopa

oheň a síra

prvá lastovička

čajová literatúra

mať v sebe iskru

biela holubica

biely dym

Úloha 9: Hyperbola je zveličenie kvality alebo kvantity. Tvorí sa prívlastkami, ktoré obsahujú všeobecný významový komponent „vysoká miera, veľké množstvo atď.“. Možno ich vyjadriť aj slovotvorne pomocou superlatívu alebo elatívu. Nájdite ich.

Najmilšie ich dieťa odišlo študovať do cudziny.

Predivné sú to sochy.

Z najúzkostlivejšieho žiacka sa stal najsebavedomejší profesor.

Celá dedina ho vítala.

Presladké sú prvé bozky.

Z malej iskričky vzišiel prevelký požiar.

Najmocnejší zomierajú ako najslabší.

Milý môj, premilý.

Premilené jahody popadali do vody.

Zvládol aj najnáročnejšie testy.

Precestoval už celý svet.

Úloha 10: Osobitný druh epitetonu predstavuje **oxymoron**, založený na spojení, v ktorom sú výrazy prvoplánovo významovo nezlučiteľné, napr. *živá mŕtvola, bohatý žobrák, výrečné mlčanie.*

Z nasledujúcich spojení vyberte iba tie, ktoré pokladáte za oxymorony:

a. *chudobný boháč*

b. *chudobný človečik*

c. *úbohý velikán*

d. *choré zdravie*

e. *dobročinná krádež*

f. *milosrdná smrť*

g. *pekné svinstvo*

h. *svitanie na západe*

ch. *svitanie na východe*

i. *jasná temnota*

j. *jasný večer*

k. *životodarná rieka*

l. *mŕtvy vzťah*

m. *rozbité manželstvo*

n. *zlepené črepiny*

o. *atómy Boha*

p. *beznádejná nádej*

Úloha 11: **Litotes** je zjemnenie výrazu, kým **irónia** je zvýraznenie dajakej negatívnej vlastnosti.

Určte podľa toho nasledujúce spojenia (L, I):

je nemladý

nie je on neznámy autor

patrioti a národovci za peniaze

nemôžem nevysloviť obdiv

„prechladnutý“ pán prezident nad klenotmi

„privatizovať“ si fabriku

naši „priatelia“ nás oslobodili – od majetku

nemožno mi ťa neľúbiť

2.3 Pojmovosť

Čistú pojmovosť charakterizujú najmä dve vlastnosti jazykových prostriedkov: **nocionálnosť** (lat. *nócia* = pojem bez citového zafarbenia) a **spisovnosť**.

Úloha 1: Určte, ktorý z výrazov je nocionálny a ktorý je nositeľom emocionálneho, prípadne iného príznaku.

- a. *koníček, kôň, vranko, pejko*
- b. *zasadacia miestnosť, zasadačka, mudráreň*
- c. *luna, mesiac, mesiačik*
- d. *vlastný gól, vlastnec, vlastenec*
- e. *eucharistia, prijímanie, oblátka*
- f. *chaos, španielska dedina, labyrint*
- g. *labzovať, túlať sa, tárať sa*

Úloha 2: Pojmovosť reprezentujú **termíny**, čiže **odborné názvy**. Sú to také prvky slovnej zásoby, ktorými sa pomenúva pojem vymedzený definíciou. Ich jediným príznakom (popri nocionálnosti) je, že majú miesto v systéme pojmov istého konkrétneho vedného odboru, techniky, hospodárstva atď. Odhadnite, ktoré z pomenovaní tej istej veci patrí medzi termíny.

- a. *hmotnosť, váha, gravitácia, tiaž, ťarcha*
- b. *nárt, kotník, priehlavok, členok*
- c. *nemovitosť, nehnuteľnosť, imobília, realita*
- d. *spisovný jazyk, rozprávanie, rečovanie, spisba, hovorenie*
- e. *vrabec domový, vrabčiak, vrabček*

f. *preddavok, záloha, predvýplata*

g. *penzia, dôchodok, starobný dôchodok, invalidný dôchodok*

Úloha 3: Termíny sa z dôvodov celosvetovej komunikácie preberajú, pričom vzniká ich zdvojenie.

Spojte tie dvojice, ktoré k sebe patria.

a. *key* *náuka o slovnej zásobe*

b. *memory* *národopis*

c. *windows* *okná*

d. *etnografia* *pamäť*

e. *lexikológia* *klúč*

f. *bohoslovie* *teológia*

Úloha 4: Pojmovosť v určitej oblasti náučného štýlu charakterizujú aj tzv. **profesionalizmy**, ktoré si v uvoľnenej komunikácii vytvorili odborníci v príslušnom odbore. Porovnajte ich štruktúru:

Schmidtov d'alekohľad – šmíd

fyzická kondícia – kondička

rozkrádanie majetku – rozkrádačka

Alzheimerova choroba – alzheimer

kardiológ – srdciar

detská lekárka – deckárka

zubný lekár – zubár

zasadacia miestnosť – zasadačka

premietací prístroj – premietačka

Parkinsonova choroba – parkinson

čínske pero – číňan

fonendoskop – fondák

patologická fyziológia – patfýza

chirurgia – chira

Úloha 5: Pojmová jednoznačnosť sa explicitne vyjadruje pomocou **čísloviek**, keďže sa nimi pomenúvajú kvantitatívne príznaky substancií, dejov a iných príznakov, ako aj samostatné pojmy počtu. Tak v matematickom príklade číslovka *dva* nie je ani *jeden*, ani *tri*, vždy je to číselne presne vymedzená hodnota. Ale pozor! Aj pri číslovkách treba rátať s významovými posunmi. Analyzujte nasledujúce spojenia s číslovkovými výrazmi a určte, v ktorých prípadoch sa nimi vyjadruje pojmovosť (P):

- a. *Novorodenec vážil dobré tri kilá.*
- b. *Kúpila tri kilá marhúľ.*
- c. *Odjedol dobrú polovinu koláča.*
- d. *V tomto bode je presná polovica cesty.*
- e. *Svoju lepšiu polovičku nechal doma.*
- f. *Odvážte mi, prosím, kilo teľaciny.*
- g. *Odvážte mi, prosím, dobré kilo teľaciny.*
- h. *Na účte má rovných tisíc eur.*
- ch. *Nebudem ti to tisíc ráz opakovať.*
- i. *Tristo hrmených!*
- j. *Desať eur je približne tristo korún.*
- k. *Prišlo tam zo desať študentov.*
- l. *Na predstavenie prišlo len desať divákov.*

- m. *Dva je v láske vždy len jeden.*
- n. *Dva rovná sa dvakrát jeden.*
- o. *Nie sedem, ale sedemdesiatsedem ráz treba odpustiť.*
- p. *Sedemdesiat sukien mala.*
- r. *Sto rokov, sto rokov – nech žije nám!*
- s. *Najvyššia povolená rýchlosť v obci je 60 km/h.*
- š. *Desatoro vie naspamäť.*
- t. *V kresťanskej dogmatike Boh jestvuje v troch osobách.*
- u. *Dnes sa čoraz častejšie hovorí o treťom pohlaví.*
- v. *Má najazdených milión kilometrov.*

Úloha 6: Pojmovosť sa dosahuje aj prostredníctvom **proprií (vlastných mien)**, lebo ich funkcia je v rozlišovaní o označovaní konkrétnej jednotliviny ako jedinečného objektu (veci). Propriá *Sofia* a *Bulharsko* vo výpovedi *Sofia je hlavné mesto Bulharska* pripúšťajú len jedinú vecnú a významovú interpretáciu, aj keď pomenovanie *Sofia* môže vstupovať do homomorfického vzťahu s iným vlastným pomenovaním *Sofia*. Porovnávajte výrazy a označte tie, ktoré sú indikátormi pojmovosti.

- a. *brezina* (brezový porast, háj), *Brezina*, *Peter Brezina*
- b. *vysoká* (skala), *Vysoká* (obec), *Eva Vysoká*
- c. *tatranka* (keks), *Tatranka* (obyvateľka Tatier)
- d. *Suché* (obec), *suché* (vína), *Suchá ratolesť* (literárne dielo)
- e. *litera* (písmeno), *Litera* (vydavateľstvo), *litera zákona*
- f. *straka* (vták), *Ján Straka*, *kradne ako straka*
- g. *Judáš* (zradný apoštol), *judáš* (zradca, pokrytec)

h. *Bordeaux, bordó* (druh vína), *bordó* (adj., sýtočervený)

ch. *Talian* (príslušník národa), *talian* (popletený človek), *talian* (druh hrozna)

Úloha 7: Výrazovú vlastnosť pojmovosti napomáha aj **téma**, resp. istá tematická zovretosť jazykových výrazov (porov. Mikova definícia **štylémy** – je to nie len jazykový, ale aj **tematický prvok!**). Jedinečným spôsobom sa táto stránka pojmovosti dá študovať v Slovensko-bulharskom tematickom slovníku (od autorov V. Panajotova, D. Ivanovej a S. Lihanovej; Univerzitné nakladateľstvo „Sv. Kliment Ochridský“, Sofia 2012, 237 s.). Napr. pod položkou 13.2. Divadelné umenie na s. 112 – 113 sa nachádza do šesťdesiat výrazov v slovenčine a bulharčine, ktoré utvárajú v komunikáte tematickú zovretosť, ak sú kontextuálne zapojené. Iba v prípade kontextuálnej uvoľnenosti a konotácie možno posilniť ich významový posun. Komentujte tieto divadelné výrazy a utvorte k nim spojenia alebo vety s nedivadelným významom.

Príklad: *javisko* – V roku 1968 sa Československo ocitlo v smutnej dráme na javisku celého sveta.

a. *komédia*

b. *maska*

c. *predstavenie*

d. *repríza*

e. *scenár*

f. *štatista/-stka*

g. *tragikomédia*

Úloha 8: Informačná zovretosť, smerujúca k posilneniu pojmovosti, sa dosahuje aj využívaním výrazov **slovotvorného hniezda**, v ktorom sú slová vo formovo-obsahovej súvzťažnosti; jej

signálom je spoločná koreňová morféma. Pozorujte a komentujte ju v uvedených výrazoch; podčiarknite slovotvorný základ:

drevo, drievec, drievko, drevár, drevársky, drevárstvo, dreváreň, drevárnička, drevina, drevinový, drevák, drevený, drevenieť, drevenosť, drevenica, drevenička, dreveno, drevitý, drevnatý, drevnatieť, drevnatosť, drevorez, drevorezový, drevorezba, drevorezbár, drevorezbárka

Úloha 9: Veľmi zreteľná je pojmovosť v rozmanitých **definíciách**. Uvedte také, ktoré si pamätáte, a vyjadrite ich v slovenčine.

Úloha 10: Vysoká miera pojmovosti sa dosahuje v lexikografii, a to vo všetkých typoch slovníkov. Vo výkladovom slovníku ju nájdeme v celej stavbe slovníkového hesla, najmä však v **sémantizácii**, ktorá sa z logicko-sémantického hľadiska výrazne zblíži s definíciou. Skúmajte tento jav na konkrétnych heslách z Krátkeho slovníka slovenského jazyka. Vyberte aj polysémické slová a pozorujte rozdielnosti medzi sémantizáciami tzv. významových slov:

kôra

kráľ

kôrnatieť

dvojník

dyňovisko

mihalnica

pokus

premôcť

skleník

telesný

Úloha 11: Pojmovú presnosť (chápanú ako jednoznačnosť pomenúvaného objektu) nachádzame v tzv. **menných vetách**, a to na firemných tabuliach, v názvoch umeleckých diel a podobne; porovnajte: *Potraviny. Lekáreň. Hlavná stanica. Kaviareň. Krvavé sonety. Sonety*. Uveďte k nim ďalšie príklady.

2.4 Zážitkovosť

Bohatú škálu jazykových prostriedkov, generujúcich zážitkovosť, reprezentujú figúry, pre ktoré je charakteristická modifikácia formy (na rozdiel od trópov, ktoré sú založené na posunoch významu). Figúry jestvujú v dvoch skupinách: zvukové a syntaktické.

Úloha 1: Najčastejšími figúrami sú **antitéza**, t. j. protikladné výrazy (*deň – noc*) a jej blízky **kontrast**, ktorý však predstavuje protikladnosť rozšírených celkov (obrazy, opisy duševných stavov a pod.). V nasledujúcich vetách vyznačte antitézy (A):

- a. *Vraj hlboký človek! Prečo však sú jeho reči také plytké?*
- b. *Kým u nás sa začína večer, na druhom konci sveta sa slnko dvíha nad obzor.*
- c. *Mladý môže, starý musí.*
- d. *Smiech neraz vystrieda plač.*
- e. *Predtým to boli slová plné ľúbostného predchnutia, dnes je to znôška hrubosti a grobianstva.*
- f. *Peniaze – alebo život!*

Úloha 2: Vysvetlite význam ustálených spojení, nájdite v nich antonymá a určte, ako v nich funguje **antitéza**.

Chorý nesie zdravého.

To aj slepý vidí.

Nie je mu ani umrieť ani ožiť.

Čo raz z úst vypustíš, ani štyrmi koňmi nazad nevtiahneš.

Horúce srdce, studená hlava.

Ťažko na cvičisku, ľahko na bojisku.

So suchým aj mokré zhorí.

Zmokol pod suchým.

Nie je ani biely ani čierny.

Mám to čierne na bielom.

Ani čihi ani hota s ním.

Jeden ťahá čihi, druhý hota.

Z posledných bývajú prví a z prvých poslední.

Hovoriť striebro, mlčať zlato.

Kto vysoko lieta, nízko padá.

Úloha 3: Nájdite biblické antitézy.

Premenili pravdu Božiu na lož (Rim 1,25).

Ja som prvý a ... posledný (Iz 44,6).

Ja som Prvý a Posledný (Zjv 1,17).

Bol som mŕtvy, a hľa, žijem na veky vekov (Zjv 1,18).

Ani nové víno nevlievajú do starých mechov (Mt 9,17).

Keď teda vy, hoci ste zlí, viete dávať dobré dary svojim deťom, o čo skôr dá váš Otec, ktorý je na nebesiach, dobré veci tým, čo ho prosia (Mt 7,11).

Lepšie živému psovi ako mŕtvemu levovi (Kaz 9,4).

Boh nie je Bohom mŕtvych, ale živých (Mt 22,32).

On bude súdiť živých i mŕtvych (1Pt 4,5).

Bol som mŕtvy, ale hľa, som živý (Zjv 1,18).

Otec, ktorý vidí v skrytosti, ti odplatí zjavne (Mt 6,6).

Oddelil deň od noci (1M 1,14).

Úloha 4: Nájdite výrazy, ktorými sa realizuje kontrast v názvoch literárnych diel.

Svár vody s vínom (Bridel)

Spor duše s telom (Bridel)

Vojna a mier (Tolstoj)

Zločin a trest (Dostojevskij)

Život proti smrti (Pujmanová)

Úloha 5: Akcentovanie výrazu sa dosahuje inverziou, t. j. zámenou bežného slovosledu za príznakový. Utvorte inverzie z nasledujúcich spojení!

a. *posvätný jazyk*

b. *neutíchajúce stony*

c. *večný život*

d. *prekliata láska*

e. *neskutočne krásne dielo*

f. *činím výnimku*

g. *sobotné večery*

h. *neláskavá láska*

i. *nevysoký dom*

j. *veľmi ho hryzie svedomie*

Úloha 6: **Apostrofa** je neočakávané obrátenie hovoriaceho na neživé predmety, akoby boli živé.

Vyznačte tie vety, v ktorých sa táto figúra vyskytuje. (Je ich 5.)

a. *Pozdravujem vás, hory, lesy, z tej duše pozdravujem vás!* (Hviezdoslav)

b. *Hviezdoslav pozdravuje hory a lesy.*

- c. *Pozdravmeže hory aj lesy!*
- d. *Domov môj, túžba neprestajná, tak d'aleko si mi!*
- e. *Ďaleko je mi môj domov, d'aleko túžba neprestajná.*
- f. *Oliva, oliva, povedz mi oliva, kde môj milý býva!*
- g. *Olivy sa spytuješ, kde ti býva milý?*
- h. *Plávaj len, lístoček, k môjmu milému v dial' a pozdrav jemu od mňa odovzdaj!*
- i. *A teraz prehovor, skala!*
- j. *Michelangelo po dokončení Mojžiša klepol sochu kladivom po kolene a vyzval ju, aby prehovorila.*

Úloha 7: Opakovaním výrazu na začiatku verša, repliky alebo textového celku sa realizuje **anafora**, v strede **mezofora**, na konci **epifora**; prípadne pri špirálovitom opakovaní (**akromonogram**) sa výraz jedného textového celku opakuje na začiatku nasledujúceho celku.

Označte, aké opakovanie ide (A, M, E, Akr.):

- a. *Jazyk, dar mojich dedov. // Jazyk, poklad dneška.*
- b. *Ladová stena, pod ňou som zrodený. // Sklená stena, ňou som ohradený. // Studená stena, zamrzá môj duch.*
- c. *Tichý jarný dážď // zvoní nad mojou strechou.*
Jarný tichý dážď // koľko nádejí prinášaš!
- d. *Nalejte mi pálenky // pálenky do duše halenky.*
- e. *Vatra horí, vatra žiari. // Srdce horí, srdce žiari.*
- f. *Milá, srdca polovička. // Milá, sivá holubička.*
- g. *Letela páva letela, // letela ona cez hory, // letela ona cez doly.*
- h. *Píšem ti, drahý, tento list,*

list, ktorý musí k tebe prísť.

ch. *Vyvalil na ňu oči,*

oči ako veľké uhličky.

i. *Viem, že nudím každého,*

každého, koho s tým oslovím.

Úloha 8: S cieľom zosilniť alebo znížiť hodnotenie výrazu sa používa **gradácia** (stupňovanie).

Môže byť **zostupná** (*najmilší, milší, milý*) a **vzostupná** (*sladký, sladší, najsladší*). Dosahuje sa gramatickým stupňovaním alebo využívaním vžitých výrazových formúl, založených na gradácii alebo degradácii. Vygradujte nasledujúce výrazy!

a. *Jeden, dva, tri, štyri*

b. *dobre*

c. *Rozsah od nuly po tri obsahuje tieto čísla:*

d. *nie vysoký*

e. *milý*

f. *divný*

g. *Leje, prší, mrholí.*

h. *Žiari, svieti, spieňa.*

ch. *prekrásny*

i. *prevznešený*

Úloha 9: Etymologická figúra. Podčiarknite etymón v paronymických dvojiciach:

hrať hru, plápolat' plameňom, najnovšia novota, ničit' ničotu, graciózne Tri grácie, nevýslovné

Slovo

Úloha 10: Utvorte **apoziopézy** pomocou eliminácie výrazu.

- a. *Najradšej by som ho vyfackal.*
- b. *Rád by som šiel, ale naši sú proti.*
- c. *Prid' dnes večer, pozývam ťa na večeru.*

Úloha 11: Zrušte **apoziopézy**.

- a. *Daj si ešte pohárik, aby bolo aj do druhej...*
- b. *Vzdelanie nik neodmietne; a keď odmietne, tak je...*
- c. *Daj si ešte! – Bolí ma hrdlo, nemôžem...*

3 Základné štýly

3.1 Hovorový štýl

Úloha 1: Hovorové slová nahrad'te neutrálnymi:

- a. Čo tak *fakliš* tú ceruzku?
- b. To nie je nič *extra*.
- c. *Melie hubou* ako agitátor.
- d. Užil si už *medecínu*?
- e. Všívanie je strašná *makačka*.
- f. Čo sa tam *papreš* v mokrom piesku?
- g. Susedovie dieťa chodí do *paralelky*.
- h. Má plnú *kešeňu prachov*.
- ch. To je písané ešte na ručnej *mašine*.
- i. Ach, ty *ťulpas*!

Úloha 2: Určte, ktoré z mien je hovorové a ktoré neutrálne.

- a. *Kati* – *Katarína*
- b. *Katarína* – *Katúš*
- c. *Dodko* – *Jozef*
- d. *Maruš* – *Maruša*
- e. *Karči* – *Karol*
- f. *Peter* – *Peťulinko*
- g. *Petrovič* – *Petrovičko*
- h. *Matúš* – *Maťko*

ch. *Michal – Mišo*

i. *Dušan – Duško*

Úloha 3: K slangovým slovám priradte neutrálne výrazy.

- a. Kto by nemal rád *slovinu*?
- b. Kto by nemal rád *matiku*?
- c. Látku zo štylistiky sa *nadvil* jak otčenáš.
- d. Náš Fero ten len karty *mastiť*.
- e. Triedna ešte nikomu z nás nedala *guľu*.
- f. Kto má *štígro* v hre, nemá *štígro* v láske.
- g. Zašporím *prachy* a kúpim nové *fáro*.
- h. Dnes nám *litika* odpadla.

Úloha 4: Uveďte neutrálne výrazy k substandardným slovám.

magič

štamgast

ksicht

grázel

blbec

šuškanda

kecy

pikle

operka

tepich

Úloha 5: Nespisovné alebo nenáležité výrazy, hoci používané, majú spisovné náprotivky. Uveďte ich.

milostný román

vyjednať plat

menovať riaditeľa

poloos

plieseň

drtiť zemiaky

závada na výrobku

hecuje ho proti nám

sebevrah

sexovať

Úloha 6: Desat' substantív v nasledujúcom texte charakterizuje príslušnosť do bežne hovoreného jazyka. Uveďte k nim neutrálne výrazy.

Môj najlepší *kamoš* býva v tom istom *baraku* ako ja. Už ako *maláci* sme sa vídali na *preliezkach*. Potom sme chodili do tej istej *základky*. Jeho mama robí v *samoške*, moja v neďalekej *reštike*. Teraz chodíme na tú istú *vysokú*. Študujeme *hnojárinu*. Keď je nuda, ideme na *didžinu*.

Úloha 7: Čítajte a pozorujte repliky telefonického dialógu. Určte, či je symetrický alebo asymetrický.

A: *Haló!*

B: *Počúvam.*

A: *Tak ako dnes večer? Ideme?*

B: *Ešte neviem, musím vyzdvihnúť segru na letisku.*

A: *Tak hádam vieš, o kolkej pride...*

B: *Áno, ale čo, keď bude lietadlo meškať.*

A: *Aha, to ma nenapadlo.*

B: *Vieš čo, nechajme to dnes. Radšej nabudúce.*

A: *Len stále to odkladáme. Pomaly to prestanú hrať.*

B: *Neboj, derniéra bude až v decembri.*

A: *No len aby. Tak si teda opatruj sestričku.*

B: *Pôjdeš sám? Hádam si sa neurazil?!*

A: *Ale čoby. Len som sa hrozne tešil, že...*

Úloha 8: Prečítajte nasledujúci **pracovný dialóg**, potom z neho odstráňte prvky hovorovosti tak, aby vznikol monologický text receptu v praktickom odbornom variante náučného štýlu.

Spolu varíme cesnačku

- *Prosím ťa, pomiešaj občas tú cibuľu na masti, aby neprihorela. Ja zatiaľ očistím zemiaky.*
- *Ty si ju pokrájala na drobné kocky, tak ju aj dosmaž. Tie zemiaky očistím ja.*
- *Dobre. Juj, netreba toľko. Stačí tamtie dva väčšie.*
- *Aj pokrájať?*
- *Pravdaže! Na drobnejšie kocky. Tak, cibuľová zápražka by bola. Teraz sem daj sušenú papriku.*
- *Tú mletú červenú? A ktorú? Sladkú, či pálivú?*
- *Dajme sladkú a trocha štiplavej.*
- *Ták, pekne zamiešame.*
- *Voda v kanvici zovrela, môžeš to celé zaliať.*
- *Zalievam! Mohla by byť aj studená, ale s vriacou to bude skôr.*

- *Presne tak. Nech sa to povarí, kým zemiaky nezmäknú. Júj! A soľ som zabudla! No nič...*
- *Ja už čistím cesnak. Stačia štyri strúčiky?*
- *Bohato. Vyber z kredenca pretláčadlo a až vypneš šporák, pridaj ho, nech je iba zaparený.*

Úloha 9: Vyberte oslovenia, ktoré obsahujú zdvorilosť primeranú pre oficiálny styk.

- a. *Hej vy tam!*
- b. *Vážený pán profesor!*
- c. *Veľavážený môj mužiček!*
- d. *Pán riaditeľ!*
- e. *Haló, Anča!*
- f. *Milá pani Anička!*
- g. *Vážení darebáci!*
- h. *Moji milí ulievaci!*
- ch. *Preosvietení vladyka!*
- i. *Vaša magnificencia pán rektor!*
- j. *Vaša excelencia pán biskup!*
- k. *Veľadôstojný pán farár!*
- l. *Dôstojný pán kaplán!*
- m. *Zajačik môj!*
- n. *Cicuška zlatá!*

Úloha 10: Žáner vtipu v rozprávačskom subvariante hovorového štýlu má osobitnú formu – **čierny humor**. Na príklade vysvetlite, prečo je „čierny“ a kedy je spoločensky neprípustný.

Spýtali sa slepého: Čo si dostal na Vianoce? – Nové okuliare! Bezruký sa pochválil: Ja som dostal nové rukavice. A beznohý: Mne kúpili nové topánky. – „Uvidíme,“ povedal slepý.

3.2 Umelecký štýl

Úloha 1: Autoreprezentačný subvariant lyriky sa delí na ľúbostnú (L), náboženskú (N) a vlasteneckú (V) poéziu. Zorad'te podľa toho nasledujúce fragmenty.

a. *Prší a prší. Vravíš: Pod'me domov.*

Ale ja ľúbim, preto prosím: Nie. (Horov)

b. *Domov sú ruky,*

na ktorých smieš plakať. (Válek)

c. *Ó, mojej matky reč je krásota,*

je milota, je rozkoš, láska svätá... (Hviezdoslav).

d. *Sme kvapkou krvi Kristovej na stole éry...*

A čas tu v tieni drieme. (Dilong)

e. *Pokojný večer na vršky padal, na sivé polia.*

V poslednom lúči starootcovská horela roľa. (Krasko)

f. *Padajú listy, krásavica moja,*

či počuješ ich ston? (Smrek)

Úloha 2: Štylistika umeleckých komunikátov sa buduje modifikáciou formy (figúry) a obsahu (trópy). K jednotlivým prostriedkom uveďte, či ide o F alebo T.

anafora

apostrofa

litotes

asonancia

apozio péza

symbol

metonymia

epiteton

opakovanie

paralelizmus

Úloha 3: Freytagova krivka pomenúva tieto fázy dramatického deja:

A: protasis, epitasis, katastrofa

B: expozícia, kolízia, kríza, peripetia, katastrofa

C: predpremiéra, premiéra, repríza, derniéra

Úloha 4: Ktorý z uvedených žánrov je divadlo jedného herca?

A: vaudeville

B: commedia dell'arte

C: monodráma

Úloha 5: Ktoré z uvedených paralingválnych prostriedkov sa využívajú v divadelnom predstavení?

a. dôraz

b. prestávka

c. agogika

d. diagramy

e. tabuľky

f. vzorce

g. mimika

h. gestikulácia

ch. posturika

i. melódia

Úloha 6: Intelektuálna nečinnosť (pokoj mysle) sa spája s jedinou z uvedených fáz interpretácie.

Ktorá to je?

a. čítanie textu

b. meditácia

c. analýza

d. prvá prezentácia

e. koncipovanie

f. apretácia

g. rozjímanie

Úloha 7: Fundamentalistický výklad textu sa opiera o:

a. denotáciu

b. konotáciu

Úloha 8: Názov diela obsahuje tzv. zhustenú informáciu o celom texte. Určte spoločnú sému lásky

k žene v nasledujúcich názvoch básní Ján Smreka:

a. *Dnes milujem svoj deň*

b. *Božské uzly*

c. *Včely*

d. *Zrno*

- e. *Moja žena*
- f. *Básnik a žena*
- g. *Mladé dievča kaviarenské*
- h. *Mne dedinčanka stepilá*

Úloha 9: Ktoré charakteristiky horizontálneho členenia textu platia o segmente motta?

- a. je pred prológom
- b. je za prológom
- c. predchádza ho názov
- d. stojí za epilógom
- e. je súčasťou autorskej reči
- f. zvyrazňuje sémantickú líniu textu
- g. je textom autora, ktorého autor diela uznáva ako autoritu
- h. môže anticipovať dej
- ch. je fakultatívnou zložkou diela
- i. je obligátnou zložkou zbierky básní

Úloha 10: Ktoré z charakteristík platia o termíne **žáner**?

- a. formálne a obsahovo uzavretá textová jednotka
- b. svojbytná kompozičná štruktúra
- c. štylistický termín
- d. literárnovedný termín
- e. má pôvod vo francúzskom *genre*
- f. patrí do mikrokompozície

g. patrí do makrokompozície

h. vyznačuje sa idioglosiou

ch. je atektonický

i. je tektonický

3.3 Náučný štýl

Úloha 1: Ktoré žánre patria do praktického odborného variantu náučného štýlu?

- a. dizertácia, monografia, rigorózna práca, habilitačná práca
- b. vedecká štúdia, vedecká prednáška, referát, koreferát
- c. receptúra, posudok, recenzia, kritika, bakalárska práca, magisterská práca
- d. encyklopédia, repetitórium, kompendium, chrestomantia, antológia, rešerš, anotácia, ťahák

Úloha 2: Ktorý zo subvariantov sa uplatňuje v školstve?

- a. pragmatický
- b. didaktický
- c. príležitostný

Úloha 3: Termín je elementárna štyléma náučného štýlu. Nasledujúce termíny spojte s príslušným kvalifikátorom, podľa ktorého spoznáваме, v akom odbore sa termín používa.

a. gravitácia	lek.
b. gravidita	tech.
c. gramáž	fyz.
d. graféma	lek.
e. kolaps	anat.
f. hypofýza	ling.
g. biceps	chem.
h. byreta	anat.
ch. oscilovať	fyz.

i. polyfónia

hud.

Úloha 4: Určte, kedy ide o **poučku**, **definíciu** a kedy o **sémantizáciu**.

a. Obsah štvorca nad preponou pravouhlého trojuholníka sa rovná súčtu obsahov nad oboma odvesnami.

b. fúria „zúrivá, divoká bytosť“

c. fušer „zlý, nešikovný odborník; nedouk“

d. Štyléma je každý jazykový a tematický prvok, ktorý je nositeľom výrazovej vlastnosti.

e. Teleso ponorené do kvapaliny je nadľahčované silou, ktorá sa rovná váhe kvapaliny telesom vytlačenej.

f. $(a + b)^2 = a^2 + 2ab + b^2$

g. fúga „trojdielna viachlasná skladba, v ktorej tému uvedenú na začiatku v jednom hlase postupne preberajú ostatné hlasy

h. krk „časť tela spájajúca hlavu s trupom, hrdlo“

Úloha 5: Citácia náučnej literatúry má svoj „obsah“, ktorý sa opiera o isté pravidlá čítania. Nasledujúce citácie usporiadajte tak, aby zodpovedali pravidlám správnosti. Priradíte k nim poradové číslo.

1. MIKO, František: *Význam, jazyk, semióza*. Nitra : Vysoká škola pedagogická, 1994. 140 s. ISBN 80-88-738-55-5.

2. HORECKÝ, Ján: Formová štruktúra argumentačného textu. In: *Kultúra slova*, roč. 22, 1988, č. 7, s. 225 – 231.

3. HORECKÝ, Ján: Argumentačný text. In: *Kultúra slova*, roč. 22, 1988, č. 3, s. 65 – 70.

4. HORECKÝ, Ján: Obsahová štruktúra argumentačného textu. In: *Kultúra slova*, roč. 22, 1988, č. 6, s. 203 – 208.
5. MIKO, František: *Text a štýl*. Bratislava : Smena, 1970. 189 s.
6. MIKO, František: *Aspekty literárneho textu*. Nitra : Pedagogická fakulta v Nitre, 1989. 206 s.
7. MIKO, František: *Estetika výrazu. Teória výrazu a štýl*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1969. 296 s.
8. MIKO, František: *Sloh*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo v Bratislave, 1955. 137 s.

Úloha 6: Ktorý druh myslenia ako ľudskej činnosti sa uplatňuje tak v umeleckom, ako aj v náučnom štýle?

- a. metafyzický princíp
- b. analytický úsudok
- c. asociácia
- d. intuícia
- e. diskurzívne myslenie
- f. fundamentalizmus

Úloha 7: Ktorý z uvedených jazykových prostriedkov sa uplatňuje v náučnom štýle?

- a. alegória
- b. metafora
- c. vedecká metafora
- d. vertikálna metafora
- e. epiteton ornans

f. paralelizmus

Úloha 8: Ktoré výrazové vlastnosti sú určujúce pre náučný štýl?

- a. ikonickosť
- b. operatívnosť
- c. zážitkovosť
- d. pojmovosť

Úloha 9: Ktorý z uvedených dynamických procesov v slovnej zásobe je vlastný pre náučný štýl?

- a. terminologizácia
- b. determinologizácia
- c. demotivácia
- d. univerbizácia

Úloha 10: Tzv. „ťahák“ je osobitný žáner praktického odborného variantu náučného štýlu.

S ktorým z uvedených žánrov je genealogicky príbuzný?

- a. technický výkres
- b. diagram
- c. recept
- d. antológia
- e. anotácia

3.4 Administratívny štýl

Úloha 1: Ktoré z mentálnych vlastností sú charakteristické pre komunikáty administratívneho štýlu?

- a. kreatívnosť, asociatívnosť, frapantnosť
- b. stereotypnosť, úspornosť, strohosť
- c. mystickosť, mýtickosť, snovosť

Úloha 2: Ktoré vlastnosti komunikátu zabezpečujú jednotný výklad?

- a. detailnosť, naratívnosť, konotatívnosť, informačný rozptyl
- b. stručnosť, zreteľnosť, určenosť, prehľadnosť
- c. informačná nasýtenosť, antijazyk, synestézickosť

Úloha 3: Pre administratívny štýl je charakteristické využívanie skratkových (S) a značkových (Z) slov. Zatried'te ich.

spol. s r. o.

atd.

p.

SNP

PNS

USA

lv

a i.

kol.

Gen

Úloha 4: Ktorý zo žánrov nepatrí do heslovitého variantu administratívneho štýlu?

- a. testament
- b. cestovný poriadok
- c. vysvedčenie
- d. diplom
- e. faktúra
- f. dotazník
- g. cestový príkaz
- h. cestovný lístok

Úloha 5: Závazok je žáner dokumentárneho subvariantu administratívneho štýlu s úplnou textúrou.

Miera záväznosti jeho obsahu sa však môže paušalizovať využitím gramatickej formy. Označte text, v ktorom je vyjadrená najvyššia miera záväznosti.

- a. V zimnom semestri 2019/2020 naši slovakisti zvýšia návštevnosť univerzitnej knižnice o dve percentá.
- b. V zimnom semestri bude našimi slovakistami zvýšená návštevnosť univerzitnej knižnice o dve percentá.
- c. V zimnom semestri 2019/2020 sa vďaka našim slovakistom zvýši návštevnosť univerzitnej knižnice o dve percentá.

Úloha 6: V demokratických štátoch Európy možno kolónku „národnosť“ vyplniť podľa subjektívneho vyhodnotenia, ale vyplnený textový fragment musí obsahovať presupozíciu logicky vymedzeného kategoriálneho výrazu. V ktorých prípadoch nevyhovuje?

- a. slovenská
- b bulharská
- c. macedónska
- d. maďarská
- e. zurabájska
- f. záhorácka
- g. stredoslovenská
- h. košická

Úloha 7: Ktoré z uvedených štýlov sa vyvinuli a relatívne osamostatnili z administratívneho štýlu ako jazykové štýly?

- a. cirkevný štýl
- b. právnický štýl
- c. štýl výslovnosti
- d. vojenský štýl
- e. štýl plávania
- f. byrokratický štýl

Úloha 8: Kancelarizmy sú štýlmi charakteristické pre administratívny štýl. Vyberte ich z uvedenej skupiny slov.

- a. penále
- h. baľko

b. koldokola

ch. cenzus

c. textilka

i. cirkulár

d. popiska

j. definitíva

e. vestník

k. gadžo

f. globál

l. deregulácia

g. báčinko

Úloha 9: Multiverbizmy nahrad'ite jednoslovnými výrazmi.

Príklad: *konať odber – odberať*

konať zber

prevádzkovať obchod

vykonať návštevu

vykonať obhliadku

vykonať dofinancovanie

urobiť koniec

predostrieť návrh

dokončiť stavbu

zrealizovať náhradu

uskutočniť výber

Úloha 10: Text s pasívnymi konštrukciami, ktoré bývajú preexponované v textoch administratívneho štýlu, preštylizujte do aktívnej vetnej perspektívy.

Nedodržanie termínu bude úradom práce sankcionované.

Ignorovanie nariadenia sa nebude tolerovať.

Ročná kontrola technického stavu vozidla bude vykonaná najneskôr do polovice decembra.

Úloha nebola splnená.

4 Sekundárne (lomené) štýly

4.1 Publicistický štýl

Úloha 1: Ktoré z uvedených publicizmov nie sú zo športovej oblasti?

konsenzus

zohrievať trestnú lavicu

biely balet

spotrebný kôš

zahrmieť pred bránou

vytancovať súpera

oblízať žrd'

položiť si brankára

Úloha 2: **Správa** obsahuje informáciu toho, čo sa stalo, **oznámenie** obsahuje informáciu o tom, čo sa stane. Rozlíšte nasledujúce komunikáty:

a. *V piatok 13. mája nás navždy opustil náš drahý deduško.*

b. *V piatok 11. októbra sa stretneme v miestnosti č. 158.*

c. *Sobota 1. 12. 2020 bude naším svadobným dňom.*

d. *25. júla sa nám narodil náš trojkilový poklad Miško.*

e. *Počas prvých troch dní zimného skúškového obdobia sa v celej budove nebude kúriť z technických príčin.*

Úloha 3: Ktoré z uvedených spravodajských žánrov sú intermediálne?

riport

interview

plagát

inzerát

pútač

Úloha 4: Ostrý satirický hanopis je:

a. *kritika*

b. *polemika*

c. *pamflet*

d. *karikatúra*

Úloha 5: Ktorý druh publicistiky je obľúbený v konzumnej spoločnosti?

a. spravodajstvo

b. politická publicistika

c. bulvár

Úloha 6: Ktorý zo žánrov sa synonymne pomenúva **kurzívka**?

a. glosa

b. stĺpček

c. fejtón

Úloha 7: Ktoré je správne rozvrstvenie publicistického štýlu na varianty?

a. tlač, rozhlas, televízia a internet

b. kontrastný, komplementárny a neutrálny

c. spravodajský, analytický a beletristický

Úloha 8: Určte, v ktorých prípadoch je informácia pragmaticky nasýtená, teda voči adresátovi je dostačujúco operatívna, a v ktorých prípadoch je v nej skrytý alibizmus. Druhý prípad označte.

a. *Upozornenie na chodníku: NA STRECHE SA PRACUJE.*

b. *Odpoveď bytového správcu: NA ZATEPLENÍ VÁŠHO DOMU SA PRACUJE.*

c. *Oznámenie ministra vnútra: NA VYŠETRENÍ VRAŽDY SA PRACUJE.*

d. *Telefonický rozhovor: PRACUJEM. ZAVOLÁM NESKÔR.*

Úloha 9: Ktorý žáner charakterizuje pohotovú, bezprostrednú a svedeckú podanie udalosti?

a. V kurzívke.

b. V reportáži.

c. V klebetníku.

Úloha 10: Novinárska nezávislosť sa viaže s rizikom prenasledovania, ba aj fyzickej likvidácie.

Ktoré situácie či vlastnosti ju charakterizujú?

a. konformnosť

b. nekonformnosť

c. kúpenosť médií

d. nezaujatosť

e. spoločenská angažovanosť

f. novinárska etika

4.2 Náboženský štýl

Úloha 1: Náboženské komunikáty možno optimálne interpretovať bez ohľadu na náboženskú vieru, lebo ich štruktúra charakterizuje vlastnosť, ktorá je pre uvedenú interpretáciu podstatná.

Ktorá vlastnosť to je?

- a. numinózum
- b. vyňatosť z každodenného súvislého významu
- c. estetická funkcia
- d. antropomorfná štruktúra kódu
- e. recepcný návod prostredia viery
- f. sila kultu

Úloha 2: Nasledujúce výrazy sú v lexikografii charakterizované ako **náboženské, biblické** a **cirkevné**. Vyberte z nich biblizmy (je ich päť).

- a. *druhý Adam*
- b. *kóšer*
- c. *ramadán*
- d. *evanjelium*
- e. *evanjeliár*
- f. *mešita*
- g. *márnotratný syn*
- h. *hostia*
- ch. *prosfora*
- i. *Kainovo znamenie*

j. *breviár*

k. *anjel*

Úloha 3: Kvalifikátor **cirk.** v lexikografii majú cirkevné slová. Tie sa v slovenskom a slovanskom kontexte ďalej členia na výrazy východnej (pravoslávnej) proveniencie (Slavia orthodoxa) a západnej (katolíckej a protestantskej) proveniencie (Slavia latina). Označte východnú (znakom V) a západnú (Z) príslušnosť.

a. *omša*

b. *ornát*

c. *pop*

d. *popaňa*

e. *kňaz*

f. *rehoľníčka*

g. *rehoľa*

h. *prosfora*

ch. *hostia*

i. *antipendium*

j. *ikonostas*

k. *epitrachil*

l. *felón*

m. *alba*

n. *agenda*

o. *štóla*

p. *orácia*

r. *proskomídia*

s. *stichar*

Úloha 4: **Štruktúra modlitby** je nenahraditeľnou pomôckou najmä pri interpretácii starých kresťanských textov, v našom prostredí stredovekých slovanských textov. Ktoré je jej správne znenie?

a. úvod, jadro, záver, epilóg

b. prosebná, ďakovná, kajúcna, oslavná modlitba

c. anakléza, anamnéza, epikléza, doxológia, aklamácia

Úloha 5: Označte **anakletické** prvky.

a. *Bože!*

b. *Otče!*

c. *Amen.*

d. *Aleluja.*

e. *Hosanna.*

f. *Otče náš!*

g. *Pane!*

h. *Presvätá Panna!*

Úloha 6: Rituálne formuly sa vyskytujú tak v sakrálnom, ako aj v profánnom jazyku. Označte tie, ktoré sú nenáboženské.

a. *Pán s vami!*

b. *Pokoj vám!*

c. *Pokoj všetkým!*

d. *Pokojný večer!*

e. *Pokoj s tebou!*

f. *Dobrý večer!*

g. *Príjemné vianočné sviatky!*

h. *Šťastlivý nový rok!*

ch. *Hore srdcia!*

i. *Dajte si znak pokoja!*

Úloha 7: Pre náboženské vyjadrovanie sú charakteristické tzv. **performatívne formuly**, ktoré zexplicitňujú náboženský obrad alebo úkon. Vyberte ich.

a. *A ja ti hovorím: Vstaň, vezmi si lôžko a chod'!*

b. *Hovoril k nim v nezrozumiteľných jazykoch.*

c. *Ja ťa rozhrešujem od tvojich hriechov.*

d. *Ja ťa krstím v mene Otca i Syna i Ducha Svätého.*

e. *Sláva na výsostiach Bohu!*

f. *Chváľte Pána všetky národy!*

g. *Oslavujeme ťa, velebíme ťa, vzdávame ti vd'aky!*

Úloha 8: Prostriedky náboženského vyjadrovania prenikajú do bežnej nenáboženskej komunikácie. Tento jav sa nazýva **sekularizácia**. K uvedeným výrazom pripíšte vysvetlenie ich významu:

krstiť knihu

moderátor ho vyspovedal

krstiť víno

sobášiť hrušky s jablkami

svätiť sviatky

vykrstila ho palicou

Úloha 9: Vysvetlite význam frazém s náboženským komponentom.

už je s ním amen

už mu je amen

je ako anjel

bojí sa toho ako čert svätenej vody

nepomôže mu ani svätená voda

stojí ako svätý za dedinou

robí sa svätým

je pápežskejší ako pápež

má kríž s deťmi

skončil svoju púť

koráb púšte

ticho ako v kostole

to nie je s kostolným riadom

je chudobný ako kostolná myš

Úloha 10: Liturgický variant náboženského štýlu je zviazaný s liturgiou. Čo charakterizuje pomenovanie **liturgia**?

- a. je kompozitum z gr. *leitōs* „ľud“ a *ergon* „služba, úrad, bohoslužba“
- b. označuje texty s replikami konateľov a so scénickými poznámkami
- c. má štruktúru umeleckého diela
- d. je súborom cirkevnoprávných noriem
- e. je systematickým vysvetlením cirkevných doktrín

4.3 Esejistický štýl

Úloha 1: Jednu z najznámejších teoretických prác o eseji s názvom *Teória eseje* napísal:

- a. Jozef Mistrik
- b. José Luis Gómez-Martínez
- c. Ján Smrek

Úloha 2: Knihu esejí *Poézia moja láska* napísal:

- a. Ján Smrek
- b. Jozef Ignác Bajza
- c. Milan Lasica

Úloha 3: Eseje, hoci ešte sa nepoužíval názov esej, písali už v antike:

- a. Aristoteles a Platón
- b. Plutarchos a Seneca
- c. Pytagoras a Xenofanés z Kolofónu

Úloha 4: Ktorá z charakteristík platí o eseji?

- a. pôvodne slohová práca
- b. pomenovanie esej má pôvod vo fr. *essai* „pokús“ a to zase v lat. *exāgium* „uvažovanie“
- c. pôvodne seminárna práca

Úloha 5: Za pôvodcu názvu *esej* sa pokladá:

- a. Ján Amos Komenský

- b. Michel de Montaigne
- c. Gottfried Wilhelm Leibnitz

Úloha 6: O obsahu eseje platí, že to je:

- a. umelecky podaná úvaha o filozofických, umeleckých, náboženských a vedeckých otázkach
- b. filozoficky podaná úvaha o estetických otázkach
- c. pragmaticky podaná úvaha o vedeckých otázkach

Úloha 7: Citácia v eseji má formu:

- a. skrátenú
- b. plnú podľa príslušných citačných noriem
- c. žiadnu, lebo sa v eseji neuvádza

Úloha 8: Esejistove objavy v eseji:

- a. nasledujú až za objaveným
- b. predchádzajú objav a vynález
- c. odkazujú na objektívnu platnosť odborne skúmaného predmetu

Úloha 9: Subjektívnosť esejistického komunikátu charakterizuje:

- a. egotizmus v spovednom tóne
- b. spovedné zrkadlo
- c. interview ako „spoved“

Úloha 10: Autor eseje:

- a. je v eseji prítomný v zhode s autorským subjektom
- b. nestotožňuje sa s autorovým subjektom
- c. je fiktívny

4.4 Rečnícky štýl

Úloha 1: V antike sa rozoznávali tri varianty rečníckeho štýlu:

- a. genus tenue (ľahký štýl), genus medium (stredný štýl) a genus sublime (vznešený štýl)
- b. politická, súdna a cirkevná reč
- c. politická, súdna a náboženská reč

Úloha 2: Optimálna dĺžka trvania reči so zreteľom na poslucháča sa nazýva psychologické apogeum a predstavuje:

- a. 45 minút
- b. 20 minút
- c. 60 minút

Úloha 3: Úspešnosť reči z persuzívneho hľadiska zabezpečuje:

- a. tvrdá argumentácia
- b. dikcia priateľského rozhovoru
- c. dikcia direktívnosti

Úloha 4: Nová schéma reči má tieto stupne:

- a. úvod, prednesenie téz, vlastná úvaha, dokazovanie a odôvodňovanie, konkluzívna otázka, záver
- b. antropologická indukcia, kerygma, didaskália, parakléza, mystagógia, antropocetrická dedukcia
- c. úvod in medias res, jadro, záver

Úloha 5: Štyri piliere moderného rečníctva sú tieto:

- a. virtuálny dialóg, názornosť, apel (pôsobivosť), krása
- b. persuázia, politická angažovanosť, občianska angažovanosť, utilitárnosť
- c. odborná zdatnosť, talent, herecký imidž, množstvo encyklopedických poznatkov

Úloha 6: Rečnícky štýl má tri varianty:

- a. persuzívny, náučný a príležitostný
- b. súkromné, polosúkromné a verejné reči
- c. improvizovaná reč, reč naspamäť, čítaná reč

Úloha 7: Pri rečníckej štylizácii sa odporúčajú tzv. rečnícke čnosti a varuje sa pred tzv. rečníckymi nerestami. Označte čnosti.

- a. gramatická správnosť
- b. nejasnosť
- c. slohová jasnosť
- d. primeranosť reči
- e. ozdobnosť
- f. prílišná stručnosť
- g. rozvláčnosť
- h. nuda

Úloha 8: Znaký rečníckeho prednesu sú:

- a. rýchlo, s krikom, emocionálne
- b. nahlas, zreteľne, pomaly
- c. emocionálne, racionálne, sebavedome

Úloha 9: Dikcie v prednese reči sú:

- a. prozaická (civilná) dikcia, zvrúcnená dikcia, vznešená dikcia
- b. prozaická, poetická, dramatická dikcia
- c. lyrická, epická, dramatická dikcia

Úloha 10: V antropologickej indukcii má byť prítomný **rečnícky kompliment**. Vyberte text, v ktorom je prítomný.

- a. *Ked' som dnes v noci uvažoval, čo by vám dobre padlo počuť, rozhodol som sa, že vám poviem niečo o láske.*
- b. *Milí poslucháči, v bežnom živote sa stretávate so skutočnosťou, že svet trpí nedostatkom lásky.*
- c. *Témou dnešného príhovoru – aby to bolo všetkým jasné – bude, akože ináč, láska.*

5 Štylistika diskurzov

Úloha 1: Ktoré charakteristiky platia o diskurze:

- a. je v „predsieni“ štýlu
- b. má vlastnú sociálnu identitu
- c. anti-jazyk
- d. je celospoločensky rozšírený v rámci národného jazyka a národnej kultúry

Úloha 2: Podľa českého jazykovedca J. Krausa pre diskurz je charakteristický jazyk (z hľadiska jeho funkcie) ako:

- a. glotta
- b. logos
- c. surový jazyk

Úloha 3: Zo sociologického hľadiska sa diskurz viaže:

- a. s kultúrou
- b. so subkultúrou
- c. s globálnou kultúrou éry

Úloha 4: O diskurze platí, že:

- a. ho charakterizuje určitá scéna
- b. jeho hovorcovia sú v počiatočnej fáze „v suteréne“ spoločnosti
- c. jeho jedinečným médiom je charakteristická rétorika

Úloha 5: Nasledujúce výrazy sú poznačené jazykovou diskrimináciou rozmanitých predsudkov.

Určte, ktoré z nich sú motivované telesným znevýhodnením.

a. *panghart*

b. *buzerant*

c. *lakomý ako žid*

d. *blondínka za volantom*

e. *hrbáč*

f. *šmatloš*

g. *slepúch*

Úloha 6: Ktorý z diskurzov je vybudovaný na étose finančného zisku prostredníctvom zvýšenia obratu?

a. feminizmus

b. queer

c. extrémizmus

d. mirákulum

e. reklama

Úloha 7: V slovenčine sa ako prostriedok prekonávania marginalizácie žien prechylujú názvy povolání; utvorte feminatíva:

a. *kozmonaut*

b. *žeriavnik*

c. *traktorista*

d. *lekár*

e. *astronóm*

f. *riaditeľ*

g. *major*

h. *kapitán*

ch. *biskup*

i. *prezident*

Úloha 8: Čo to znamená prekonávať ružovo-modrý jazykový svet?

- a. nerešpektovať vžitú hranicu medzi mužským a ženským
- b. dávať viac priestoru detskej reči
- c. presadzovať zásady matriarchalizmu

Úloha 9: Gramatický rod je voči prirodzenému rodu arbitrárnym. Spoločný pojem sa viaže s tromi jazykovými formami. Pripíšte im gramatický rod, vysvetlite, prečo ide o synonymá, a naznačte, ako ich možno využiť ako prostriedky štylistickej **variety**.

- a. *kameň*
- b. *skala*
- c. *bralo*

Úloha 10: Výrazom **genderlekt** sa v jazykovede označuje:

- a. jazyk determinovaný pohlavím
- b. argot
- c. jazyk siekt

Úloha 11: Prečo je v európskej legislatíve trestná semióza extrémistických ideí?

- a. Lebo porušuje práva iných.
- b. Lebo je postavená na primitivizme.
- c. Lebo vracia vývoj späť do minulosti.

Úloha 12: Pre ktorý diskurz je charakteristická **agresívna posturika**?

- a. nacistický extrémizmus

b. reklama

c. queer

Úloha 13: Pre ktorý diskurz je charakteristická komunikatívna funkcia hrozby?

a. feminizmus

b. mirákulum

c. reklama

Úloha 14: Rukou napísaný plagát, vyvesený v blízkosti nudistickej pláže na Zlatých pieskoch v Bratislave, má charakteristiky jedného z diskurzov. Určte ho.

„Beda vám, bezbožníci, čo zneuctujete vlastné telo Bohom stvorené! Zanechajte naháčstvo a kajajte sa! Ináč na vás z neba zostúpi oheň a síra!“

Úloha 15: Propagačné techniky prestupujúce do demagógie a manipulácie sa uplatňujú:

a. v popularizačnom variante náučného štýlu

b. v reklame

c. v bulvári

Úloha 16: Čo je **persuázia** v jazykovej komunikácii?

a. ignorovanie príjemcu

b. získavanie si príjemcu podávateľom

c. zautentičtenie podávateľa

Úloha 17: Jazyková forma **reklamy** má úroveň:

- a. hesla, sloganu alebo pomenovania
- b. referátu, koreferátu
- c. podobnú náboženskej reči (kázeň)

Úloha 18: Obľúbeným prostriedkom reklamy je:

- a. jazyková hra
- b. odborná definícia
- c. explicitnosť výrazu

Úloha 19: Demagógia v rečovom prejave sa rozumie ako:

- a. falošná, poburujúca argumentácia v diskusii
- b. empatia s „ľudovou“ vrstvou poslucháčov
- c. utilitárne zavádzanie menej rozhl'adených ľudí prázdnyimi heslami a sľubmi

Úloha 20: **Slogan** (t. j. vtipné náborové heslo) je charakteristický pre:

- a. inštruktážny komunikát v učebnici
- b. súdne rečníctvo
- c. reklamu

6 Riešenia

2 Mikova výrazová sústava

2.1 Operatívnosť

1: Z, Z, D, Z, Z, D, Z, D, D, D, Z, D

2: A: a, b, d, f

3: Netešíte sa?

Ty si pil?

Zabudla si na mňa?

Boli ste v Bulharsku a neboli ste pri mori?

Ty fajčíš?

Ty nosíš ružové tričko?

4: Pod'(me) na pivo!

Vráť sa!

Nedotýkajme sa toho!

Nedotýkaj sa toho!

Chyť tú loptu!

Prestaň spievať!

Prestaňme tancovať!

5: Postelieš si tú posteľ!

Premôžeš sám seba!

Dokážeš to!

Nezabiješ!

Ľahneš!

Pôjdeš domov!

6: (Ne)mohol by si vypnúť to rádio?!

(Ne)začal by si sa konečne učiť?!

(Ne)prestal by si písať?!

(Ne)mohol by si sa prestať chváliť?!

(Ne)odprevadil by si ju k metru?!

(Ne)pozval by si ma na jeden drink?!

7: Ani sa nahnúť! / Ani hnúť!

Nadýchnuť sa!

Prestať dýchať!

Jesť!

Nedotýkať sa tých drôtov!

Nerobiť si ilúzie!

Nespať!

Neprovokovať!

Neklamať!

8: R, R, U, U, H, U, R, R, R, U, U

9: R, Z, Z, R, Z, Z, R

10: ... premiešaj(te)...

... pridajte...

Pečte...

... vytiahnite... a nechajte...

... rozrežte... zlepte...

Môžete použiť / použite prípadne aj...

... pokryte...

... nikdy nezdobte...

2.2 Ikonickosť

1: zlá žena

ohyb (rúr)

dva diely dverí

kradne

nemravnosť, nečestnosť, podlosť

nevychovaný človek

(iron.) pokazil

2: pomaly

biela

tvrdohlavý

hlúpo

primitívne

veľké

výdatne

čierne

usilovne

3: a. zatrávnená

hrdinský

láskavé

s vysokým počtom slnečných dní

optimistické

b. príkladný, vzorný

ťažké sny

nádherný

vysoká

realistické

zvýrazňujúce erotiku

c. pripomínajúca jazdou pohrebný sprievod

veľmi vysoká

neinvenčná, fádna

umelo pôsobiaci predmet

príjemný

zodraté od reči (obyčajne márnej)

slobodný prejav

zachrípnutý, prefajčený

slabá

4: P, P, A, P, P, A, A, A, A, P, P, P, A, P, P, P, A

5: čítať Hviezdoslava

požičať si Válka, nevrátiť (Válka)

hľadisko sa rozosmialo, roztlieskalo

univerzita oslavuje, akademicky žiť

preložiť Mitanu

6: III, III, I, I, II, III, III, I, III

7: Bratislava

Nitra

Varna

mesiac

slovo

slovenský

8: S, S, A, A, A, S, S, S, A, A, S, S

9: najmilšie

predivné

najúzkostlivejšieho, najsebavedomejší

celá dedina

presladké

prevel'ký

najmocnejší, najslabší

milý

milené

najnáročnejšie

celý svet

10: a, c, d, e, f, g, h, i, j, o, p

11: L, L, I, L, I, I, I, L

2.3 Pojmovosť

1: a. E, N, E, E

b. N, E, E

c. E, N, E

d. N, E, E

e. N, N, E

f. N, E, N

g. E, N, E

2: a. hmotnosť

b. priehlavok, členok

c. nehnuteľnosť

d. spisovný jazyk

e. vrabec domový

f. preddavok

g. starobný dôchodok, invalidný dôchodok

3: a. kľúč

b. pamäť

c. okná

d. národopis

e. náuka o slovnej zásobe

f. teológia

4: (Úloha je kognitívna)

5: b, d, f, h, j, l, n, s, š, t, u

6: a. Brezina, Peter Brezina

b. Vysoká, Eva Vysoká

c. Tatranka

d. Suché, Suchá ratolesť

e. Litera

f. Ján Straka

g. Judáš

h. Bordeaux

ch. Talian

7: dejisko sveta

a. smiešna udalosť

b. pretváarka

c. verejné kázanie

d. zopakovanie

e. rozpis jednotlivých krokov a postupu konania

f. nevýznamný, vedľajší účastník

g. smiešna udalosť so smutnými následkami

8: drev, driev, driev, drev, drevár, drevár, drevár, drevár, drev, drevin, drev, drev, drev, dreven, dreven, dreven, drev, drev, drev, drevn, drev/rez, drevorez, drevorez, drevorez, drevorez

9: (Individuálne riešenie)

10: (Práca s KSSJ)

11: (Individuálne riešenie)

2.4 Zážitkovosť

1: b, e, f

2: Je to naopak; zdravý má niest' chorého.

Každý to vidí.

Je bez záujmu.

Najprv si rozmyslí, potom hovor.

Nepodliehaj citu, koriguj.

Poctivá príprava je predpokladom úspechu.

Opil sa.

Je neurčitý, nevyhranený.

Nemá jasný smer.

Sú nejednotní.

Zvrat hodnôt na vyššom princípe, ako je viditeľné poradie.

Mlčanie je cennejšie ako hovorenie.

Kto sa vyzdvihuje, bude ponížený.

3: Pravda – lož.

prvý – posledný

Prvý – Posledný

mŕtvy – žijem

nové – starých

zlí – dobré/dobré

živému – mŕtvemu

mŕtvych – živých

živých – mŕtvych

mŕtvy – živý

v skrytosti – zjavne

deň – noci

4: vody – vínom

duše – telom

vojna – mier

zločin – trest

život – smrti

5: jazyk posvätný

stony neutíchajúce

život večný

láska prekliata

dielo neskutočne krásne

výnimku činím

večery sobotné

láska neláskavá

dom nevysoký

svedomie hryzie ho veľmi

6: a, d, f, h, i

7: a. A

b. M

c. E

d. Ak

e. vatra, srdce A

horí, žiari E

f. A

g. A, E

h. M

i. M

j. M

8: a. päť

b. deväť

c. jeden, dva

d. nie vyšší, nie najvyšší

e. milší, najmilší

f. divnejší, najdivnejší

g. Mrholí, prší, leje.

h. Spieňa, svieti, žiari.

ch. krásnejší, najkrásnejší

i. prevznešenejší, najprevznešenejší

9: hr, hr, plá, pla, nov, nov, nič, nič, grac, grac, slov, Slov

10: Najradšej by som ho...

Rád by som šiel, ale...

Príd' dnes večer, pozývam ťa na...

11: nohy

hlupák

prehádzať, piť

3 Základné štýly

3.1 Hovorový štýl

1: a. režeš, strúhaš

b. zvláštne

c. rozpráva

d. liek

- e. práca
- f. prehrabávaš
- g. vedľajšej triedy
- h. vrecko peňazí
- ch. písacom stroji
- i. hlupák

2: a. H – N

b. N – H

c. H – N

d. H – N

e. H – N

f. N – H

g. N – H

h. N – H

ch. N – H

i. N – H

3: a. slovenčinu

b. matematiku

c. naučil

d. hrať

e. päťorku

f. šťastie, šťastie

g. peniaze, auto

h. literatúra

4: magnetofón, stály hosť, tvár, nespratník, hlupák, našepkávačka, hlúpe reči, úklady (nástrahy), opatrovníčka (v domácnosti), koberec

5: ľúbostný, dohodnúť, vymenovať, polos, pleseň, drviť, chyba, podpichuje, samovrah, súložiť

6: kamarát, dome, škôlkari, preliezačkách, samoobsluže, reštaurácii, vysokú školu, poľnohospodárstvo, diskotéku

7: Symetrický.

8: Cesnaková polievka

Cibuľu pokrájame na drobné kocky a usmažíme na masti, občas ju pomiešame, aby neprihorela. Očistíme dva väčšie zemiaky a pokrájame ich na drobnejšie kocky. Do zápražky pridáme sladkú sušenú mletú červenú papriku, prípadne pridáme trocha štipľavej. Všetko zamiešame a zalejeme horúcou vodou. Varíme, kým zemiaky nezmäknú. Do uvarenej polievky pretlačíme štyri strúčiky cesnaku. Podávame s kockami opečeného suchého chleba.

9: b, d, f, ch, i, j, k, l

10: Humor bez všeobecne očakávaného súcitu, založený na spoločensky nevhodne uplatnenom kontraste.

3.2 Umelecký štýl

1: E, V, V, N, V, E

2: F, F, T, F, F, T, T, T, F, F

3: B

4: C

5: a, b, c, g, h, ch, i

6: b

7: b

8: e, f, g, h

9: a, c, f, g, h, ch

10: a b, c, d, e, g, i

3.3 Náučný štýl

1: c, d

2: b

3: a. fyz.

b. lek.

c. tech.

d. lingv.

e. lek.

f. anat.

g. anat.

h. chem.

ch. fyz.

i. hud.

4: P, S, S, D, P, P, D, S

5: Poradie: 8, 3, 1, 2, 6, 7, 4, 5

6: d

7: c

8: a, d

9: a

10: e

3.4 Administratívny štýl

1: b

2: b

3: S, S, S, Z, Z, Z, Z, S, S, Z

4: a

5: a

6: d, e, g, h

7: b, d

8: a, d, e, f, ch, i, j, l

9: zberať, obchodovať, navštíviť, obhliadnuť, dofinancovať, ukončiť, navrhnúť, dostavať, nahradiť, vybrať

10: Úrad práce bude sankcionovať nedodržanie termínu.

Nebudeme tolerovať ignoráciu nariadenia / ak niekto bude ignorovať nariadenie.

Ročnú kontrolu technického stavu vozidla vykonáme najneskôr do polovice decembra.

Úlohu ste nespĺnili.

4 Sekundárne (lomené) štýly

4.1 Publicistický štýl

1: konsenzus, spotrebný kód

2: S, O, O, S, O

3: plagát, pútač

4: c

5: c

6: b

7: c

8: b, c

9: B

10: b, d, e, f

4.2 Náboženský štýl

1: a

2: a, d, g, i, k

3: Z, Z, V, V, Z, Z, Z, V, Z, Z, V, V, V, Z, Z, Z, Z, V, V

4: c

5: a, b, f, g

6: d, f, g, h

7: a, c, d, g

8: prezentovať

urobil s ním rozhovor

prilievat' do vína voľu zo zisťných dôvodov

miešať všetko dokopy; nerozlišovať

nepracovať

potrestať bitkou

9: je vo veľmi zlej situácii

zomrel

je dobrý

veľmi

celkom nič

bezradne

predstiera nevinnosť

prepínať v horlivosti

trápenie

zomrel

ťava

celkom ticho

nie je to v poriadku

veľmi

10: a

4.3 Esejistický štýl

1: b

2: a

3: b

4: b

5: b

6: a

7: a

8: a

9: a

10: a

4.4 Rečnícky štýl

1: a

2: b

3: b

4: b

5: b

6: a

7: a

8: a

9: a

10: a

5 Štylistika diskurzov

1: a, b, c

2: b

3: b

4: a, b, c

5: e, f, g

6: e

7: Pridáme formant –ka.

8: a

9: m., ž., s.

10: a

11: a

12: a

13: b

14: mirákulum

15: b

16: b

17: a

18: a

19: a, c

20: c

7 Literatúra

Krátky slovník slovenského jazyka. Red. J. Kačala – M. Pisárčiková – M. Považaj. 4. dopl. a upr. vyd. Bratislava : Veda, 2003. 985 s. ISBN 80-224-0750-X.

MIKO, František: *Aspekty literárneho textu*. Nitra : Pedagogická fakulta v Nitre, 1989. 206 s.

MIKO, František: *Estetika výrazu. Teória výrazu a štýl*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1969. 296 s.

MIKO, František: *Sloh*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo v Bratislave, 1955. 137 s.

MIKO, František: *Text a štýl*. Bratislava : Smena, 1970. 189 s.

MIKO, František: *Význam, jazyk, semióza*. Nitra : Vysoká škola pedagogická, 1994. 140 s. ISBN 80-88-738-55-5.

NOVOTNÝ, Adolf: *Biblický slovník*. Praha : Kalich, 1956, 1406 s.

PANAJOTOV, Veličko – IVANOVA, Diana – LIHANOVA, Silvia: *Slovensko-bulharský tematický slovník*. Sofia : Universitetsko izdatelstvo „Sv. Kliment Ochridski“, 2012. 237 s.

PAVLOVIČ, Jozef: Divadelný slovník v slovenčine. In: *Slovenská reč*, roč. 70, 2006, č. 1 – 2, s. 96 – 100.

PAVLOVIČ, Jozef: Dramatickosť v liturgike a teatrológii. In: INŠTITORISOVÁ, D. a kol.: *Divadlo – interaktivita, inscenovanosť, diskurz*. Nitra : UKF, Ústav literárnej a umeleckej komunikácie, 2009, s. 369 – 379. ISBN 978-80-8094-434-6.

PAVLOVIČ, Jozef: Konotácia vo vzťahu k charakteristike literárnej postavy. In: *Slovenská reč*, roč. 52, 1987, č. 1, s. 22 – 29.

PAVLOVIČ, Jozef: *Lexikológia slovenského jazyka. Kompendium náuky o slovnej zásobe*. Trnava : Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2012, 82 s. ISBN 978-80-8082-564-5.

PAVLOVIČ, Jozef: *Náuka o slovnej zásobe*. Trnava : Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2015. 106 s. ISBN 978-80-8082-928-5.

PAVLOVIČ, Jozef: *Prednášky zo štylistiky slovenčiny*. Trnava : Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2011. 160 s. ISBN 978-80-8082-494-5.

PAVLOVIČ, Jozef: Profánne a sakrálné v jazyku. In: *Acta Facultatis Paedagogicae Universitatis Tyrnaviensis. Séria A – Philologica*. Zost. J. Pavlovič. Trnava : Trnavská univerzita, Pedagogická fakulta, 2002, s. 43 – 46. ISBN 80-89074-50-2.

PAVLOVIČ, Jozef: *Syntax slovenského jazyka I*. Trnava : Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2012, 106 s. ISBN 978-80-8082-525-6. Dostupné na: <http://pdf.truni.sk/e-skripta/pavlovic/syntax-1>.

PAVLOVIČ, Jozef: *Syntax slovenského jazyka II*. Trnava : Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2012, 65 s. ISBN 978-80-8082-526-3. Dostupné na: <http://pdf.truni.sk/e-skripta/pavlovic/syntax-2>.

Cvičenia zo štylistiky slovenského jazyka

Jozef Pavlovič

Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave

Trnava 2023

Strán: 93

ISBN 978-80-568-0609-8